

Redife Farklı Bir Bakış: Çift/Çapraz Redifle Yazılmış Tek Kafiye Şiirler

Doç. Dr. Yaşar AYDEMİR - Arş. Gör. Halil ÇELTİK

Özet: Tek kafiye şiirlerde (gazel, murabba vb.) redif genellikle tektir ve değişmez. Ancak iki ayrı redifin aynı şiirde sırayla dönüşümlü olarak kullanıldığı örnekler de vardır. Bu, şiiri hem tek kafiye-likten çok kafiye-liğe yaklaştırır, hem de redifin tanımını zorlar. Böyle şiirlere çift/çapraz redifli şiirler diyebiliriz. Yazıda söz konusu bu tip örnekler üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Redif, kafiye, mısra, beyit, şiir, gazel

Giriş

Divan edebiyatı genel olarak çerçevesi kalın çizgilerle çizilmiş, sıkı kuralları ve geleneği olan bir edebiyattır. Şair, nazım şekillerinden içeriğe, kafiyeden redife kadar önceden belirlenen bu kurallara titizlikle uyar.

Bu kurallar içerisinde kafiye örgüsü ve redif, üzerinde önemle durulan hususların başında gelir. Öyle ki şiir “manzum ve mukaffa söz” olarak tanımlanmış ve “ilm-i kavâfi” adıyla bir ilim dalı bile oluşturulmuştur. Öneminden dolayı kafiye ve redif hakkında, bugün için, özellikle alfabe değişimi sonucunda, belki de gereksiz görülebilecek birtakım ayrıntılara yer verilmiş; birbiriyle kafiye yapılacak kelimelerin cinsleri, harfleri, hareketleri, kafiye kusurları gibi çok teferruatlı bilgiler üzerinde durulmuştur (Sonuç ve Çiçekler 1998:445-477). Muallim Naci de, klasik kafiye anlayışına genişçe yer verdikten sonra, redifi bugünkü şekilde, kafiyeden sonra gelen kelime tekrarı olarak tanımlamıştır (Muallim Naci: 43-49). Kafiye ve redifin bu kadar teferruatlı anlatılmış olmasına rağmen, hâlâ üzerinde durulması, incelenmesi gereken özellikleri vardır.

Buradaki amacımız, kafiye ve redif hakkında bilinenleri tekrarlamaktan ziyade, klasik redif tanımı dışında kalan, iki ayrı redifle yazılarak çok ka-

* Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi/ANKARA
aydemir@gazi.edu.tr; hceltik@gazi.edu.tr

fiyeliliğe yaklaşan örnekleri incelemek; benzer şekilde, mısra başlarında da görülen ikili tekrarların redif kapsamına alınıp alınamayacağını tartışmaktadır.

Kafiye, nazım şekillerinin belirleyici temel unsurudur. Şiirde kafiye sisteminin değişip değişmemesine göre iki temel kafiye sistemi ve buna bağlı olarak da iki temel nazım şekli ortaya çıkar. Şiir boyunca kafiyesi değişmeyenler tek kafiyeli, değişenler çok kafiyeli manzume kabul edilir.

Şairler bu kurallara hassasiyetle uymakla birlikte, aşağıda görüleceği gibi, sınırları zorlayan örnekler de ortaya koymuşlardır.

Tek Kafiyeli Şiirler

Divan şiirinde tek kafiyeli şiirlerin en yaygın ve en iyi bilinen örneği gazeldir (Gazel hakkında bk. Dilçin 1986:78-247; İpekten 1994:7-22; Turan 200). Tek kafiyeli şiirlerde redif de kafiye ile birlikte ele alınır. Bir gazel veya tek kafiyeli bir manzumede kafiye ile birlikte redif de şiir boyunca değişmeden tekrarlanır. Bazı kasideler, redifi değişmediği için, “su kasidesi, kerem kasidesi, gül kasidesi” şeklinde redifine göre isimlendirilir (Aydemir 2002: 133-168).

Şeyh Gâlib’in aşağıya alınan iki gazeli, bu tarzda “ben” ve “sen” redifleriyle yazılmış birer klasik örnektir.

Her iki gazelde “-âr” hecesi, kafiye; “oldukça sen” ve “oldukça ben” söz grupları da rediftir. İki gazel kompozisyon bakımından bir bütün olarak değerlendirildiğinde, şiirlerin sen-ben (sevgili-âşık) karşılaştırması üzerine kurulduğu ve anlamca birbirlerini tamamladıkları görülür.

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

- 1 Su verir tîğ-i nigâha eşk-bâr oldukça ben
Gül-ruhun sîr-âb eder âteş-nisâr oldukça ben
- 2 Gamze-i hûn-rîzin etme sâki-i sahbâ yeter
Ey cefâ-cû tâlib-i def-i humâr oldukça ben
- 3 Sürmedir gerd-i yetîmi gerçi çeşm-i gevhere
Âb olur dil hâk-bâz-ı iftikâr oldukça ben
- 4 Tîğ-i hecrin eyler ol fettân sedd-i âhenîn
Hayretimden âzim-i terk-i diyâr oldukça ben

- 5 Âşık-ı nâ-kâm-ı kûyun it rakîbi anlasın
Reşk edermiş ehl-i aşkından şümâr oldukça ben
- 6 Perde-i eflâkten çıktı figân-ı sâz-ı aşk
Bezm-i hecrinde nevâ-senc-i karâr oldukça ben
- 7 Fer verir âyîne-i kalbe hilâl ebrûları
Es'adâ ol mâh-peykerle dûcâr oldukça ben
(Kalkışım 1994:384,240)

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

- 1 Mey süzer çeşm-i siyâhın bâde-hâr oldukça sen
Mest-i nâz olur nigâhın neş'edâr oldukça sen
- 2 Şevk-i mey pâ-der-rikâb olur gürîzân olmağa
Tîğ-i gamzen kan döküp gülgûn-süvâr oldukça sen
- 3 Mâh kim fass-ı nigîn-i çarhdır güm-nâm olur
Halka-i meclisde ehl-i aşka yâr oldukça sen
- 4 Bilmem âteş-hâne mi tasvîr eylersin hemân
Çîn-i zülfünde ana kurbet-nigâr oldukça sen
- 5 Hızr-ı keşfî-i selâmettir tenimde dâğ-ı aşk
Pâdişâhım zulm ile şöhret-şiâr oldukça sen
- 6 Eyle ey pervâne hâl-i âşık-ı mehcûru yâd
Gâh gâhî nâil-i bûs u kenâr oldukça sen
- 7 Gâlib'in hâlin beğim kıl çeşm-i şûhundan suâl
Ol harâb olmaktadır mestâne-vâr oldukça sen
(Kalkışım 1994:785/273)

Tek Kafiyeli Şiirlerde Çift/Çapraz Redif Kullanımı

Kural olarak tek kafiyeli şiirlerin redifi tektir. Tek kafiyeli bir şiirde redif “sen” veya “ben” gibi iki kelimedenden birisi olur. Tek bir şiirde iki ayrı redifin dönüşümlü olarak kullanılması, şiirin tek kafiyelilik özelliğini zorladığı gibi redif tanımını da aşar. Böyle örnekleri rediflerin mısra sonunda ve başında yer alışlarına göre iki şekilde inceleyebiliriz.

Mısra Sonu Çift/Çapraz Redif

Divan şiirindeki tek kafiyeli nazım şekillerinde, çok kafiye/redif düzeninin denendiği örnekler de bulunmaktadır. Aşağıda metinlerini verdiğimiz Necâtî ile ona nazire olduğu anlaşılan Bâkî'nin gazeli, çift redif denemesinin⁷ birer ürünüdür. Şeyh Gâlib'in şiirindeki gibi iki ayrı manzumede

yer alması gereken “sen” ve “ben” redifleri, tek bir gazelde sırayla kullanılmış ve sen-ben şeklinde değişen çift redifli gazeller ortaya çıkmıştır.

Her iki gazelde de, “-âr” kafiyesinden sonra gelen “dersen işte sen” ve “dersen işte ben” şeklinde tekrarlanan söz grupları rediftir. Redif matla beytinde önce “sen” sonra “ben” olarak kullanılmış ve bu iki kelime gazelin diğer beyitlerinde aynı sırayla düzenli bir biçimde, dönüşümlü olarak tekrarlanmıştır. Böylece, tek kafiyeli olan gazelin kafiye düzenine esneklik getirilmiş ve şiirler, çapraz kafiye benzer şekilde, çapraz redifli yapılmıştır. Normal şartlarda gazel tek kafiyeli bir nazım şeklidir ve redifin de “dersen işte sen” veya “dersen işte ben” söz gruplarından birisinin olması gerekirdi. Gramer, ses ve anlamca birbirine paralel unsurlar olarak (Macit 1996:61-62) sen-ben kelimeleri ile sevgili ve âşığın karşılaştırıldığı söz konusu gazeller şunlardır:

Necâtî Beyin Gazeli:

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

- 1 Bir yüzü gül gonca-leb dildâr dersen işte sen
Sen güle bülbül gibi kim zâr dersen işte ben
- 2 Zülfü anber boyu ar’ar serv-kadd ü lâle-had
Bir semen-ber gonca-leb dildâr dersen işte sen
- 3 Mihnet ü derd-i gam-ı aşkınla olmuş haste-dil
Bir belâ-keş âşık-ı dîdâr dersen işte ben
- 4 Hecr ile cân u gönül mülkünü yağma ar kılur
Bir kaşı yâ gözleri mekkâr dersen işte sen
- 5 Her zamân eydür Necâtî hây ömrüm hâsılı
Zülfümün dârına kim ber-dâr dersen işte ben

(Tarlan 1997:410/433)

Bâkî’nin Gazeli:

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

- 1 Bir lebi gonca yüzü gülzâr dersen işte sen
Hâr-ı gamda andelîb-i zâr dersen işte ben
- 2 Lebleri mül saçları sünbül yanağı berg-i gül
Bir semen-ber serv-i hoş-reftâr dersen işte sen

- 3 Pâyine yüzler sürer her serv-i dil-cûnun revân
Su gibi bir âşık-ı dîdâr dersen işte ben
- 4 Zülfü sâhir turrası tarrâr şûh-ı şîvekâr
Çeşmi câdû gamzesi mekkâr dersen işte sen
- 5 Firkatinde teşne-leb hâtır-perîşân haste-dil
Künc-i gamda bî-kes ü bîmâr dersen işte ben
- 6 Gözleri sabr u selâmet mülkünü târâc eder
Bir amânsız gamzesi Tâtâr dersen işte sen
- 7 Bâkiyâ Ferhâd ile Mecnûn-ı şeydâdan bedel
Âşık-ı bî-sabr u dil kim var dersen işte ben

(Küçük 1994:334/380)

Redifteki bu farklılığı başka şairler de denemişlerdir. Ravzî' nin (Aydemir 2003: 401/547) aşağıya alınan gazelinde kafiye “-âr”, redif de “benden cânibe/ senden cânibe” şeklindedir.

- Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün
- 1 Gelmedin ey serv-i hoş-reftâr benden cânibe
Eşk-i çeşm oldu revân enhâr senden cânibe
 - 2 Büktü kaddim bâr-ı gam cismimde ser-bâr-girân
Hoş acebdür tâli'im her bâr benden cânibe
 - 3 Gülşeninde nâle ettirmez bana bülbül-sıfât
Hâr-ı ağyâr ey gül-i gülzâr senden cânibe
 - 4 Akl u sabr u cân u dil hecrinde benden gittiler
Derd-i firkattir gelen nâ-çâr benden cânibe
 - 5 Hançerimle pâre pâre edeyin anı demiş
Gam yeme Ravzî yine dildâr senden cânibe

Remzî'ye ait olan aşağıdaki gazelde de kafiye “-âr”, redif ise “etmek bana mahsûs/ etmek sana mahsûs” şeklindedir (Güven 2003). Şiirin her ne kadar son iki beytinde “bana” redifi tekrarlanmış görünüyorsa da şair yedinci beytin ilk mısraına “sana” kelimesi alarak şiir boyunca tekrarladığı redif sırasını korumaya çalışmıştır.

- Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün
- 1 Celîsin dâim ey gül-çehre hâr etmek bana mahsûs
Cihânda bülbül-i dilden firâr etmek sana mahsûs

- 2 Senin ey gül-ruh u gonca-dehen gülzâr-ı kûyunda
Dem-â-dem bülbülâsâ âh u zâr etmek bana mahsûs
- 3 Hevâ-yı aşk ile ey serv-i refâtım hevâdârın
Sabâ mânendi bî-sabr u karâr etmek sana mahsûs
- 4 Gubâr-ı pâyeye ey serv-i hevâ-bahşım sehâbâsâ
Gözümden gevher-i eşki nisâr etmek bana mahsûs
- 5 Gurûr-ı hüsn ile ey şâh-ı hûbânım bu dünyâda
Gedâ-yı kemter ü ednâdan âr etmek sana mahsûs
- 6 Senin hân-ı gamında hem-sifâl olmak ümîdiyle
Seg-i kûyuna cânâ i'tibâr etmek bana mahsûs
- 7 Sana mahsûs olupdur kadh u zemmim etmek âlemde
Benim Remzî ki medhin bî-şümâr etmek bana mahsûs

Âşık Ömer'in, vasıta beyti "ararsan işte ben" ve "ararsan işte sen" redifinden oluşan aşağıdaki muhammesi, Necâtî Bey ile Bâkî'nin gazeline nazire gibi görünmektedir. Necâtî ve Bâkî'nin şiirlerinde "-âr" olan kafiye burada "-ân" ve "dersen işte sen/ben" redifi de "ararsan işte sen/ben" biçiminde değiştirilmiştir. Kafiyedeki bu önemsiz değişimin dışında, yukarıdaki gazellerle bu muhammes arasında, şiirlerin kompozisyonu bakımından önemli bir farklılık yoktur. Burada da sen-ben redifinin etrafında sevgili ile âşığın mukayesesi yapılmıştır.

Âşık Ömer'in şiirinde, normalde ilk mısırda "ben" redifi kullanıldığından, bunun ilk bent ve diğer vasıta beyitlerinde değişmeden tekrarlanması beklenirdi. Fakat burada da Necâtî ve Bâkî'nin gazellerinde olduğu gibi, şairin şiirinin iç düzenini ustaca kurarak sen-ben biçiminde çift/çapraz redif kullandığı görülüyor:

- Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün
- 1 Aşkın ile ciğeri büryân ararsan işte ben
Sen gibi bir âleme sultân ararsan işte sen
Senin aşkınla habîbim dilde râhat kalmadı
Gönlü pür-gam dîdesi giryân ararsan işte ben
Âşıka kan ağlatır cânân ararsan işte sen
 - 2 Âkıbet senin yolunda sevdiğim ölsem gerek
Fâide yok iltifat yok sararıp solsam gerek

Ben bu derdi çeke çeke âkıbet ölsem gerek
Aslâ bilmez kend'özün hayrân ararsan işte ben
Hastayım bu derdime dermân ararsan işte sen

3 Süzüp âhû gözlerini âşığa nâz eyledi
Cevrini hadden aşırıldı lutfunu az eyledi
Ağlayıp gülmediğime sevdiğim hazz eyledi
Bağrı yanık dîdeleri kan ararsan işte ben
Bendeğâna bâis-i üftân ararsan işte sen

4 Aklımı yağmaya verdi şu senin âhû gözün
Cânıma kâr eyledi bu nâz ile şîrîn sözün
Hüsn içinde pâdişehsin bizlere a'dâ yüzün
Bâğ-ı hüsnün bekçisi Rıdvân ararsan işte ben
Hüsn içinde hûr ile gılmân ararsan işte sen

5 Der ki Ömer merhamet kıl sil bu çeşmim yaşını
Sür divânın hizmetinden ol rakîb kallâşını
Her gören aklın yitirdi gözlerinle kaşını
Dürr-i meknûn çıkarır ummân ararsan işte ben
Gerdeni sîm lebleri mercân ararsan işte sen

(Ergun 1936:379/608,264/453)

Tek kafiyeli nazım şekilleri grubuna girmemekle birlikte yukarıdaki örnekleri andıran Müştak Baba'nın on beyitlik mesnevî biçiminde dizilmiş olan şiirinin her beyti kendi içinde mesnevî şekline uygun olarak matla tarzında kafiyelidir. Bununla birlikte kafiye her beyitte değişmeyip aa bb aa bb ... biçiminde birer beyit ara ile düzenli bir biçimde tekrarlanmıştır.

Manzume bu özelliğiyle iki kafiyeden oluşan ilginç bir mesnevî gibi görünüyor. Diğer taraftan aabb aabb... kafiye düzeniyle manzumeyi dörtlükler hâlinde yazmak da mümkündür. Bu durumda bb kafiyeli mısralar vasıta beyti, aa kafiyeli mısralar da vasıta ile birlikte dörder mısralık bentleri oluşturmaktadır. Burada vasıta dediğimiz bb kafiyeli beyitlerin redifi, manzumenin düzenine uygun olarak "sen" ve "ben" şeklinde her beyitte sırayla değişmekte, böylece manzumede çift/çapraz redif ortaya çıkmaktadır. Bu şiirin kompozisyon düzeni de yukarıdakiler gibi ikili karşılaştırmaya dayanmaktadır:

- Feilâtün feilâtün feilün
- 1 Söyle Allâh'ı seversen cânâ
Nereden sana o kadd-i bâlâ
 - 2 Ne güzel kâmeti tûbâsın sen
Ne güzel serv-i mu'allâsın sen
 - 3 Severim Allah'ı ey mâh-likâ
Nakş-ı zîbendesiyim sun'-ı Hudâ
 - 4 Nice Mecnûnlara Leylâyım ben
Yûsufum reşk-i Züleyhâyım ben
 - 5 Kaşların çifte hilâlin a'lâ
Yoksa kavseyn ü tığ-i kazâ
 - 6 Ne güzel ruhları zîbâsın sen
Ne güzel gülbün-i ra'nâsın sen
 - 7 Kaşların câmi'-i kudretde şehâ
İki mihrâb u iki kible-nümâ
 - 8 Cümle uşşâka merâyâyım ben
Çeşm-i Müştâk-ı mücellâyım ben
 - 9 Habbezâ mûnis-i uşşâka safâ
Habbezâ müşfik-i Müştâk-ı Hudâ
 - 10 Ne güzel mâh-ı dil-ârâsın sen
Lem'a-i nûr-ı tecellâsın sen (Gündoğdu 1997:212/192)

Buraya kadar incelenen manzumelerin dördü “-âr”, biri “-ân” ve biri de “-â” kafiyesi ile yazılmıştır. Bu örneklerin tamamında kullanılan çift/çapraz redif ise “sen” ve “ben” kelimeleridir.

Mısra Başı Çift/Çapraz Redif

Mısra sonlarındaki çift/çapraz redif örneklerine benzer bir durum mısra başlarında da görülür. Bilindiği gibi eski Türk şiirinde kafiye, mısra başında yer alır. Şiirin her bendinde, ilk mısra aynı ses veya kelime ile başlar. Bazen bu ses veya kelime bentten bende değişmeyip şiir boyunca da devam edebilir. Mısra başı kafiyesi denilen bu kafiye düzeni, ilk yazılı şiir örneklerinde yaygın olarak görülür (Arat 1991:2-292). Daha sonraki dönemlerde kafiye, mısra başından mısra sonuna kaymış ve mısra sonlarında aranır olmuştur.

Mısra sonlarında yer alan redifin mısra başlarında da görüldüğü örnekler bulunmaktadır. Kaynaklarda redifin kafiyeden sonra geldiği belirtilmekte ve aşağıdaki örneklerde olduğu gibi, kafiyeden önce, mısra başında bulunan tekrarların redif değil, sadece tekrar olduğu yazılmaktadır (TDEA 1992:V/97; 1990:VII/301-302). Redifin özelliği, aynı anlam ve görevdeki ses tekrarlarına dayanmasıdır. Redif de sonuçta bir kafiye düzeni olduğuna ve kafiyenin mısra başında da bulunabileceği kabul edildiğine göre, redifin de kafiye gibi mısra başlarında yer alabilmesi beklenir. Bu durumda redifi de kafiye gibi bulunduğu yere göre mısra sonu, başı ve içi olarak gruplandırılabilir.

Mısra başı redifiyle yazılan manzumelerin en tanınmış örnekleri “dedim-dedi” tarzında diyaloglardan oluşan ve “mürâcaa” (Bilgin 1986: 101-102, Alıcı 2002:1-15) adı verilen gazellerle halk şiirindeki koşmalar (Mermer 1997: 337-338, 449-450; Güven 2000:92-93; Ersoylu 1989:189; Kurnaz 1990:200/104, 246/150; Tunalp 1969:7-9, 18; Oktürk 1982).

Yapı olarak mürâcaa ile aynı görünmekle beraber, “dedim/dedi” üslubunun dışında kalan örnekler de vardır. Şair mürâcaada, hem kendi konuşur, hem de karşı tarafın konuşmasını aktarır. Farklı rediflerle benzer yapıda kurulan şiirlerde ise, böyle bir diyalog söz konusu değildir. Şair, redifinde seçtiği iki unsur arasında karşılaştırma yapar. Şekil bakımından benzer; ancak içerik olarak farklı olan bu şiirlere, mürâcaa denilenleri de içine alacak şekilde, “mısra başı (ön) çift/çapraz redifli” şiirler demenin mümkün olacağını düşünüyoruz.

Aynı'nin aşağıya alınan gazelinde mısra başlarında düzenli olarak değişen “sen-ben” kelimeleri, mısra başı redife örnek gösterilebilir:

Mefâîlün mefâîlün feûlün

- 1 Senin şi'rindedir yüz dürlü erkâm
Benim şi'rimdedir bin dürlü ahkâm
- 2 Senin elindedir şol zülf-i pür-çîn
Benim fâlımdadır ol kutlu ahşâm
- 3 Senin celbindedir vahşîlik etmek
Benim kalbimdedir olmak sana râm
- 4 Senin fikrindedir şol hâl ü şol dâl
Benim zikrimdedir ol dâne vü dâm
- 5 Senin yanındadır echel rakîbün
Benim cânımdadır bin dürlü ibrâm

- 6 Senin adındadır her bî-vefâlık
Benim yâdımdadır her dürlü en'âm
- 7 Senin haddindedir şol sîn-i hurşîd
Benim kaddimdedir Aynî bigi lâm (Mermer 1997:549/239)

Şeyhülislâm Yahya ile Cevrî, Şehrî ve Hevâyî'nin muhtemelen birbirine nazire olan şu gazelleri, kompozisyon olarak “sen-ben” şeklinde sevgili ile âşığın karşılaştırıldığı şiirlerdir. Gazellerin ana kafiyesi “-âz”, redifi de “ele girmez” şeklindedir. “Bir sencileyin-bir bencileyin” ifadeleri, gazel boyunca mısra başlarında düzenli bir biçimde yer değiştirir. Söz konusu şiirler, mısra başı çift/çapraz redif dediğimiz tarzda yazılmışlardır.

Şeyhülislâm Yahya:

Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün

- 1 Bir sencileyin nahl-i gül-i nâz ele girmez
Bir bencileyin bülbül-i dem-sâz ele girmez
- 2 Bir sencileyin serv-i ser-efrâz bulunmaz
Bir bencileyin fahte-i pervâz ele girmez
- 3 Bir sencileyin sırr-ı muhabbet bilir olmaz
Bir bencileyin hem-dem ü hem-râz ele girmez
- 4 Bir sencileyin gözleri şahbâz olur mu
Bir bencileyin sayd olunur bâz ele girmez
- 5 Bir sencileyin kim bula Yahyâ gibi bir kul
Bir bencileyin dâî-i mümtâz ele girmez
- 6 Bir sencileyin medhe sezâ pâdişeh olmaz
Bir bencileyin mansıba pervâz ele girmez (Kavruk 2001:176/152)

Cevrî:

Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün

- 1 Bir sencileyin mest-i mey-i nâz ele girmez
Bir bencileyin âşık-ı ser-bâz ele girmez
- 2 Bir sencileyin fitne-i mestûr bulunmaz
Bir bencileyin âyine-i râz ele girmez
- 3 Bir sencileyin hüsn ile yektâ güzel olmaz
Bir bencileyin aşk ile mümtâz ele girmez

- 4 Bir sencileyin gonca-lebin vafına kâdir
Bir bencileyin nâdire-perdâz ele girmez
- 5 Bir sencileyin yok dil-i Cevrî ile hem-dem
Bir bencileyin mahrem ü dem-sâz ele girmez (Ayan 1981:218/99)

Şehrî:

- Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün
- 1 Bir sencileyin âyine-i râz ele girmez
Bir bencileyin tûtî-i i'câz ele girmez
 - 2 Bir sencileyin gonca-i mestûr açılmaz
Bir bencileyin bülbül-i gam-sâz ele girmez
 - 3 Bir sencileyin yâre tegâfûlde müsellem
Bir bencileyin cevriye mümtâz ele girmez
 - 4 Bir sencileyin derd-i dil anlar güzel olmaz
Bir bencileyin âşık-ı hem-râz ele girmez
 - 5 Bir sencileyin âyine-i hüsne münâsib
Bir Şehrî gibi rind-i nazar-bâz ele girmez
(Büyük Türk Klasikleri 1987:V194).

Şehrî, yukarıdaki gazelinin son beytinde “sencileyin” kelimesine karşılık gelmesi beklenen “bencileyin” yerine aynı anlama gelecek şekilde mahlasını tercih etmiştir. Hevâyî ise, gazelin son mısraında bulunması gereken “bir bencileyin” ifadesine yer vermemiş, uzak da olsa Şehrî'nin şiirine benzer şekilde mahlasını kullanmıştır:

- Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün
- 1 Bir sencileyin fiskeci kurnâz ele girmez
Bir bencileyin mashara burnaz ele girmez
 - 2 Bir sencileyin nevresi murgân ile avlar
Bir bencileyin muglim-i kuş-bâz ele girmez
 - 3 Bir sencileyin saçı birîşüm teli olmaz
Bir bencileyin tafracı kazzâz ele girmez
 - 4 Bir sencileyin yavru piliç değmede yoktur
Bir bencileyin boynu uzun kaz ele girmez
 - 5 Bir sencileyin tâzeler ardınca seğirdir
Bu yolda Hevâyî gibi haylaz ele girmez (Çakır 1998)

Emrî'nin aşağıdaki gazeli de, yukarıdaki örnekler gibi, mısra başında "senin-benim" biçiminde çift/çapraz redif kullanılarak oluşturulmuştur. Ancak gazelin ilk beyti mütekerrir murabba veya musammat gazel olabilecek şekilde düzenlenmişse de sonraki beyitler gazel formundadır. Bu sebeple ilk beyitte sen/ben mısra başı redifi bir bentte, diğerlerinde ise beyitte görülmektedir.

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

- 1 Senin fülful benin varsa / benim dâğ-ı siyâhım var
Senin sünbül saçın varsa / benim de dûd-ı âhım var
- 2 Senin başında miskîn sâye-bân var ise kâkülünden
Benim de dûd-ı dilden âsumânî bâr-gâhım var
- 3 Senin başında ey meh gün gibi zer-efserin varsa
Benim de şu'le-i nâr-ı muhabbetten külâhım var
- 4 Senin müjgân-ı çeşminden var ise leşkerin saf saf
Benim de yeryüzün tutar sirişkimden sipâhım var
- 5 Senin mânend-i mir'ât-ı mücellâ ârızın varsa
Benim de kûşe-i çeşmele ıraklardan nigâhım var
- 6 Senin kandan sirişkin var ise ey dîde-i Emrî
Benim de sûz ile dilden gelir çok âh u vâhım var
(Saraç 2002:116/171)

Emrî'nin gazeline nazire görünen Birrî'nin şiiri de aynı özellikleri taşır:

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

- 1 Senin yâ kaşların varsa / benim kadd-i dü-tâhım var
Senin gamzen oku varsa / benim de tîr-i âhım var
- 2 Senin var ise zülf-i anberînin âteşîn ruhun
Benim de micmer-i dilden gelir dûd-ı siyâhım var
- 3 Senin var ise iklîm-i hüsünde şevket ü şânın
Benim de kişver-i aşk içre hayl-i izz ü câhım var
- 4 Senin gülzâr-ı âlemde teferrücehlerin varsa
Benim de bâğ-ı dilde özge bir seyrângâhım var
- 5 Senin var ise ehlullâha sıdkın ey dil-i Birrî
Benim de dergeh-i Monla gibi bir dil-penâhım var
(Erkul 2000:289/138)

Cem Sultan'ın şu gazeline, yukarıdaki örneklerde gördüğümüz “bir sencileyin-bir bencileyin” şeklindeki ikili redif kullanımını daha farklı bir biçimde- dir. Önceki şiirlerde mısra başı kafiye, beyitlerin her iki mısraında yer almak- tayı. Cem Sultan'ın gazeline ise, bu çift/çapraz redif kullanımını her beytin yalnızca ilk mısraında bulunmaktadır. Peş peşe tekrar eden “sencileyin-ben- cileyin” redifi iki beyti muhteva olarak birbirine bağlar ve 12 beyitlik gazel, ifade ettiği anlam açısından altı beyte düşer. Böylelikle 12 beyitlik gazelde “sencileyin-bencileyin” rediflerinin tekrarı altı merhûn beyti ortaya koyar. Merhûn beyitlerin ilki soru, ikincisi de soruya soruyla verilen cevaptır:

- Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün
- 1 Bir sencileyin dil-ber-i ayyârı kimin var
Uşşâka cefâlar kılıcı yârı kimin var
 - 2 Bir bencileyin hasta vü dil-dâde vü gamgîn
Ser-geşte cefâ-dîde vü gam-hârı kimin var
 - 3 Bir sencileyin âşıkın öldürücü suçsuz
Bî-rahm ü dil-âzâr u sitemkârı kimin var
 - 4 Bir bencileyin derd ü belâ dâmına düşmüş
Bî-çâre vü âvâre giriftârı kimin var
 - 5 Bir sencileyin bülbülünü gam dikeninde
Zâr ile nizâr edici gülzârı kimin var
 - 6 Bir bencileyin gülşen-i hüsnün hevesinden
Bülbül gibi zâr olucu her-bârı kimin var
 - 7 Bir sencileyin kaddile büstân-ı cinânda
Bir serv-i cefâ-berg ü belâ-bârı kimin var
 - 8 Bir bencileyin üstüne yaprak gibi titrer
Ol serv-i ser-efrâza hevâ-dârı kimin var
 - 9 Bir sencileyin hüsnü kumâşını satarken
Bâzârını germ edici tarrârı kimin var
 - 10 Bir bencileyin nakd-i dil ü cânı kılıp harc
Cân ile o bâzâra harîdârı kimin var
 - 11 Bir sencileyin dil-ber-i hûrî-sıfat el-hak
Sûrette melek-hûy u perîvârı kimin var
 - 12 Bir bencileyin zülfü esîri iken ey Cem
Baht-ı siyehim gibi siyeh-kârı kimin var (Ersoylu 1989: 77/LXV)

Fehîm-i Kadîm'in aşağıdaki gazeli, yapı bakımından Cem Sultan'ın gazeliyle ortaktır. Ancak Fehîm, "sen-ben" kelimeleri yerine "âşık-ârif" ikilisini koyarak çapraz redif uygulamasına yeni bir redif katmıştır. Her beytin başında tekrarlanan redifler, "âşıkam âşık ki-ârifem ârif ki" şeklindedir:

- Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün
- 1 Âşıkam âşık ki fikr-i zülf-i havrâ eylemem
Pây-ı aklı beste-i zencîr-i sevdâ eylemem
 - 2 Ârifem ârif ki sırr-ı rûhî iz'ân etmeğe
Secde-i teslîm-i i'câz-ı Mesîhâ eylemem
 - 3 Âşıkam âşık ki istîlâ-yı hüsn-i yârdan
Şu'le-i Tûr olsa hurşîdî temâşâ eylemem
 - 4 Ârifem ârif ki vasl-ı şâhid-i tevhîd için
Her zamân ezkâr-ı ism-i bî-müsemmâ eylemem
 - 5 Âşıkam âşık ki tîğ-i gamze-i hûn-rîz-i yâr
Cân-ı aşkı zahmnâk etse müdârâ eylemem
 - 6 Ârifem ârif ki bilmem aşk u irfân n'eydiğin
Hem yine erbâbını ta'yîb ü rüsvâ eylemem
 - 7 Âşıkam âşık ki isbât-ı Vücûd için Fehîm
Ârif-i dânâ gibi herkesle gavgâ eylemem (Üzgör 1991:572/CCIII)

Kuddûsî de aşağıya alınan şiirinde Fehîm gibi farklı bir redif denemiş, diğer örneklerdeki "sen-ben" ikilisi yerine "cânân-gönül" kelimelerini kullanmıştır. Ancak o, Fehîm'den farklı olarak önceki örneklere uygun şekilde, redifi beyitlerde değil, mısralarda değiştirmiştir:

- Mef'ûlü mefâilü mefâilü feülün
- 1 Cânân ise gönlüm ana râm olmağı ister
Gönlüm ise anınla müdâm olmağı ister
 - 2 Cânân ise ister ola gönlüm ana bende
Gönlüm ise kullukta devâm olmağı ister
 - 3 Cânân ise ister ki vere gönlüme aşkın
Gönlüm ise aşkıyla kıyâm olmağı ister

- 4 Cânân ise der gönlüme kim nûş-ı şarâb et
Gönlüm ise mestâne imâm olmağı ister
- 5 Cânân ise der gönlüme ko ârı ol âşık
Gönlüm ise rüsvâ-yı enâm olmağı ister
- 6 Cânân ise der gönlüme geç nâm u nişândan
Gönlüm ise bî-şöhret ü nâm olmağı ister
- 7 Cânân ise der gönlüme Kuddûsî'ye yâr ol
Gönlüm ise uşşâka gulâm olmağı ister (Kuyumcu 1982: 251/283)

14.yy. şairlerinden Alî'nin aşağıdaki gazeli, buradaki çift/çapraz redifli şiirler içerisinde en farklı olanıdır. Şair, dönüşümlü olarak mısra başlarında “gel/var” kelimelerini kullanmış; ancak diğer şiirlerde görülen karşılaştırma unsuruna yer vermemiştir:

- Müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün
- 1 Gel hey bu yanmış cânımı aşkında hayrân eyleyen
Var hey belâlı gönlümü kendiye fermân eyleyen
 - 2 Gel hey beni bin nâz ile kend'özüne düşürüben
Var hey yine bir söz ile gönlüm perîşân eyleyen
 - 3 Gel hey hilâlî kaşları her dem beni eden hilâl
Var hey Moğolçin gözleri bağrım dolu kan eyleyen
 - 4 Gel hey bu doğru yârını terk edip ağyâra uyan
Var hey bu gerçek âşıkı hem zâr ü giryân eyleyen
 - 5 Gel hey buyurup aklımı sevdâsına yağmaladan
Var hey dönüp inkâr edip kavlini yalan eyleyen
 - 6 Gel hey Alî'yi bî-günâh hâr u hakîr etdin ise
Var hey yine oldur sana cânını kurbân eyleyen (Ergun 1936:425)

Âşık Ömer'in de iki bendini aşağıya aldığımız “yer söyledi-gök söyledi” mısra başı çift redifiyle yazılmış 16 bentlik bir koşması bulunmaktadır:

- 1 Yer ile gök azim etti maslahat
Gök söyledi burc u bârân benimdir
Yer söyledi tevekkülî söyleme
Zâhidâ arş benim seyrân benimdir

- 2 Gök söyledi ne inâda varırsın
Dinle kim sen değilsin sen de bilirsin
Ben yükseğim sen alçakda durursun
Bunca kalb-i taht-ı revân benimdir (Ergun 1936:15/5; Elçin 1984:66/63)

Yukarıda mısra başı rediflere verdiğimiz örneklerin mısra sonu rediflerinde olduğu gibi altısı “sen-ben”; birer tanesi de “âşık-ârif”, “cânân-gönül”, “var-gel” ve “yer-gök” ikilileridir. Bu çerçeveden bakıldığında rediflerin, “var-gel” hariç, bir karşılaştırmaya imkan verecek şekilde seçilmiş olması dikkat çekicidir.

Mısra İçi Çift/Çapraz Redif

Mısra başı ve mısra sonunda görülen çift/çapraz redif örneklerinin bir benzerine, musammat gazelleri andıran iç kafiyeli şiirlerde de rastlanır. Zihnî'nin aşağıdaki gazeli, ilk bakışta, özellikle ilk iki beytinde, mısra ortalarından bölünerek bir murabbaa dönüşecek gibi görünmektedir. Ancak şiirin vezni, mısraları iki eşit parçaya bölmeye elverişli değildir. Dolayısıyla şiir, musammat gazel tanımına uymayıp sadece iç kafiyeli bir gazeldir. “Sen” şiirin iç, “ben” de şiirin ana redifini oluşturmaktadır. Sonuç olarak “çapraz redif” bu şiirde, “iç redif” şeklinde ortaya çıkmıştır.

- Feilâtün feilâtün feilâtün feilün
- 1 Neş'e-i cezbe senin aşk-ı cihân-tâb benim
Çeşm-i bîmâr senin dîde-i bî-hâb benim
 - 2 Dil benim hükm senin sabr benim zûr senin
Kalb-i rem-kerde senin bî-mahal agzâb benim
 - 3 Hicr-i pey-der-pey eder arada senlik benlik
Yoksa dü-la'l senin bâde-i unnâb benim
 - 4 Mîr eder kilik-i dü-tâ merhale-i evrâkı
Ey meniş güfte senin hâmeye işrâb benim
 - 5 Etdim ol mâha bu şeb sûziş-i aşkı iş'âr
Dedi hicrân senin soffa-i şâdâb benim
 - 6 Dedim ol şûha ki Zihnî neye müncer olacak
Ruh-ı handân senin dîde-i pür-âb benim (Macit 2002: 247/226)

Hevâyî'nin şu manzumesi de Zihnî'nin gazeliyle aynı özelliklere sahiptir. Fakat Hevâyî, iç kafiyeyi “ben”, redifi de “sen” olarak almıştır:

Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

- 1 Post-ı Türkmân benim kürk-i şık-ı kâb senin (?)
Müflisim kuzu benim nâfe vü sincâb senin
- 2 Gel bedestânı seninle hâcegî paylaşalım
İzbe-i zîr benim nîme-i dólâb senin
- 3 Bakalım kim usanır tiz dün ü gün çalışalım
Katıran sürme benim şüst ü şû-yı bâb senin
- 4 Etme ben bekriden ey Lâz kurı cânını dirîğ
Cibre-i şîre benim kırmızı vişn-âb senin
- 5 Aksakalım dedi saçına Hevâyî karının
Öreke başı benim yumak-ı mûtâb senin (?) (Çakır 1998:99. gazel)

Tırsî'nin şiiri de “sen-ben” redifi ile Zihnî ve Hevâyî'nin şiirini hatırlatır. Ancak, Tırsî, “senin olsun-benim olsun” ikilisi için, iç kafiyeyi oluşturan “benim olsun” yerine bazen “benim” kelimesini “benim olsun” anlamına gelecek şekilde kullanmıştır:

Mef'ûlü mefâilü mefâilü feülün

- 1 Tarhana benim sofradaki nân senin olsun
Kestane benim meclis-i yârân senin olsun
- 2 Kûteh çenelidir av alamaz demesinler
Tâzî benim olsun koca tavşan senin olsun
- 3 Cânâ seni ben bir düzen ile tutayım da
Kepçe benim olsun koca talyan senin olsun
- 4 Mûsâ ağa ortak olalım gel senin ile
Ol bâğçe benim bu boklu bûstân senin olsun
- 5 Kardaş gibi pay eyleyelim cümle kazancı
Altını benim mangır-ı hemyân senin olsun
- 6 Tırsî yalnız kazımlar şânına düşmez
Biri benim olsun biri her ân senin olsun (Yılmaz: 148. gazel)

Sen-ben karşılaştırmasına yer verilen şu gazelde ise yukarıdaki örneklerden farklı olarak bu kelimeler birbiriyle simetrik biçimde kullanılmamış, her beyitte farklı yerlerde buldukları için düzenli bir kafiye/redif oluşmamıştır:

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

- 1 Nola sen germ olup dersen muanber kâkülüm vardır
Benim de dūd-ı âhımdan başımda sünbülüm vardır
- 2 Benefşe zeyn edersen sen hatından ârızın üzre
Benim de kanlı dâğımdan nice tâze gülüm vardır
- 3 Dehân adlu senin bir tâze goncan var ise ey gül
Gönül derler benim de bir belâ-keş bülbülüm vardır
- 4 İçersen mey gibi sen âşık-ı şûrîdeler kanın
Benim de hûn-ı eşkimden iki şîşe mülüm vardır
- 5 Hatın erişmeden sen zulm edip Fevrî'yi öldürme
Benim ömrüm benim cânım ölüm vardır ölüm vardır

(Tarlan 1948:97)

Sonuç

Türk şiirinde kafiye'nin başlangıçta mısra başında olduğu daha sonra ise mısra sonuna kaydığı bilinmektedir. Redif de bir çeşit kafiye olduğuna göre, onun da her zaman mısra sonunda yer alması gerekmez; kafiye gibi mısra başlarında da bulunabilir. Mısra başlarında yer alan bu tekrarlara, mısra başı kafiyesine benzer şekilde, “mısra başı (ön) redif” ve iki redifin çapraz kafiye gibi dönüşümlü kullanıldığı örneklere de “çapraz redifli” şiirler demenin uygun olacağını düşünmekteyiz.

Redifin de kafiye gibi mısra sonunda, mısra başında, hatta mısra içinde yer aldığı, ayrıca bir şiirde iki redifin dönüşümlü kullanılabildiği görülmektedir. Redifi bulunduğu yere göre, mısra başı, mısra sonu ve iç redif; manzumedeki sıralanış düzenine göre de, düz ve çapraz redif şeklinde sınıflandırmak mümkün görünmektedir. Dedim dedi tarzında mısra başı redifi ile yazılan örnekleri de içine alacak şekilde, dönüşümlü çift redifle yazılan manzumelere çift çapraz redifli şiirler denebileceğine inanıyoruz.

Burada incelediğimiz çift redifli örnekler, redifin tanımını zorlayan ve şiiri tek kafiyelilikten çok kafiyeliliğe yaklaştıran denemeler olup, şiirin monoton kafiye yapısını ortadan kaldırır. Özellikle mısra başında kullanılan redifler ile mısra sonundaki ana kafiye'nin birlikteliği şiire zengin bir âhenk katar.

Kaynakça

- Alıcı, Lütfi (2002), “Klasik Türk Edebiyatında Mürâcaâ Şiirler”, *İlmî Araştırmalar*, Sayı 14, İstanbul.
- Arat, Reşid Rahmeti (1991), *Eski Türk Şiiri*, TTK Yayınları, Ankara.
- Ayan, Hüseyin (1981), *Cevrî Hayatı-Edebî Kişiliği-Eserleri ve Divanı'nın Tenkitli Metni*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum.
- Aydemir, Yaşar (2002), “Türk Edebiyatında Kaside”, *Bilig*, Sayı 22, Ankara.
- Aydemir, Yaşar (2003), *Ravzî Divanı*, (Kültür Bakanlığı yayınları arasında baskıda), Ankara.
- Aydemir, Yaşar-Halil Çeltik (2003), “Gazelde Cinaslı Çift Redif Kullanımı”, *İlmî Araştırmalar*, Dil ve Edebiyat İncelemeleri, Sayı 16, İstanbul.
- Büyükk Türk Klâsikleri (1987), Ötüken Söğüt Yayınları, İstanbul, Cilt. V.
- Çakır, Zehra Vildan (1998), *Hevîyî (Abdurrahman İlebi, Kuburîzde) Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi*, Trakya Ü. SBE Yüksek Lisans Tezi, Edirne.
- Dilçin, Cem (1986), “Divan Şiirinde Gazel”, *Türk Dili*, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri), 415-416-417 (Temmuz-Ağustos-Eylül 1986).
- Dilçin, Cem (1992), *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yayınları, 2. bs., Ankara.
- Elçin, Şükrü, (1984) *Gevherî Divanı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Ergun, Sadettin Nüzhet (1936), *Türk İmer Hayatı ve Şiirleri*, Semih Lütfi Matbaası ve Kitabevi, İstanbul.
- Erkul, Rasih (2000), *Manisa'lı Birrî Mehmet Dede, Hayatı, Eserleri, Edebî Şahsiyeti ve Divanı*, Manisa.
- Ergun, Sadettin Nüzhet (1936), *Türk Şairleri-I*, İstanbul.
- Ersoylu, İ. Halil (1989), *Cem Sultan'ın Türkçe Divanı*, TDK Yayınları, Ankara.
- Gündoğdu, Mehmed Kemâl (1997), *Mıttak Baba (Dîvânı)*, MEB Yayınları, İstanbul.
- Güven, Ahmet Emin (2000), *Kayseri'de Yazma Mecmualar ve Muhtevalarından Seçmeler*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, No: 125, Kayseri.
- Güven, Ahmet Emin (2003), *Divanı-e-i Remzî*, Basılmamış kitap çalışması, Ankara.
- İpekten, Halûk (1994), *Eski Türk Edebiyatı Nazım Öekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınları, İstanbul.

- “Kafiye” ve “Redif” maddeleri, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1982, Cilt. V, İstanbul 1990, Cilt VII.
- Kalkışım, Muhsin (1994), *Şeyh Gâlib Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Kavruk, Hasan (2001), *Şeyh Lâlisîm Yahyâ Divanı*, MEB Yayınları, Ankara.
- Kurnaz, Cemâl-Mustafa İsen (1990), *Şeyh Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Kuyumcu, Fehmi (1982), *Kuddûsî Divanı*, Gaye Matbaacılık, Ankara.
- Küçük, Sabahattin (1994), *Bekî Dîvânî Tenkitli Basım*, TDK Yayınları, Ankara.
- Macit, Muhsin (1996), *Divan İirinde İhenk Unsurları*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Macit, Muhsin (2002), *Erzurumlu Zihî Divanı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Mermer, Ahmet (1997), *Karamanlı Aynî ve Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Muallim Naci, *İstîlahat-ı Edebiye* (Haz. Alemdar Yalçın-Abdulkadir Hayber), Akabe Yayınları, Ankara, Tarihsiz.
- Okçu, Naci (1993), *Şeyh Gâlib*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Öktürk, Şerif (1982-1983), *Divan Edebiyatında Dedim-Dedi*, Yeni Defne, Sayı 15, 18, 19, İstanbul.
- Saraç, M. A. Yekta (2002), *Emrî Dîvânî*, Eren Yayınları, İstanbul.
- Saraç, M. A. Yekta-Mustafa Çiçekler (1998), *Kemalpaşazâde'nin Kafiye Risalesi*, İstanbul Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Sayı 28, İstanbul.
- Tahirü'l-Mevlevî (1973), *Edebiyat İlgati* (Haz. Kemal Edib Kürkcüoğlu), Enderun Kitabevi, İstanbul.
- Tarlan, Ali Nihat (1948), *İir Mecmularında XVI ve XVII. Asır Divan İiri-Rahmî ve Fevrî*, İstanbul, Fasikül 1.
- Tarlan, Ali Nihat (1997), *Necâtî Beg Divânî*, MEB Yayınları, İstanbul.
- Tuncalp, Enver (1969), *Divan ve Halk Edebiyatı İirimizde Dedim-Dedi*, Bayrak, Ankara, Sayı 61.
- Turan, Selami (2000), *Erken Dönem Türk İirinde Gazel*, Gazi Üniversitesi SBE Doktora Tezi, Ankara.
- Üzgör, Tahir (1991), *Fehm-i Kadîm Hayatı, Sanatı, Dîvânî ve Metnin Buçukluk Türkçesi*, AKM Yayınları, Ankara.
- Yılmaz, Kadriye (2001), *İbrahim Türsü ve Divanı-İnceleme Tenkitli Metin-Sözleşme*, Süleyman Demirel Ü. SBE Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

A Different View of Redif: Poems With Single Rhyme and Double/Crosswise Redif

Assoc. Prof.Dr. Yaşar AYDEMİR - Research Assist. Halil ÇELTİK*

Summary : Redif does not vary in poems with single rhyme such as ghazel, murabba etc.. However, there are some poems with two redifs, being used respectively. This causes poems to have many rhymes instead of one, and modifies the definition of redif. This kind of poems could be called poems with double/crosswise redifs, which is the subject of this article.

Key words: Redif, rhyme, couplet, poem, ghazel

* *Gazi University, Faculty of Education /ANKARA*
aydemir@gazi.edu.tr; hceltik@gazi.edu.tr

**Иной Взгляд на Редиф:
Двурифмные или Перекрестнорифмные
Однорифмованные Стихотворения**

Яшар АЙДЕМИР, д.и., доцент*
Халил ДЖЕЛТНІК, ассистент-исследователь

Резюме: В однорифмованных стихотворениях (газель, четверостишие и т.д.) в основном редиф бывает одиночным и не меняется. Однако встречаются примеры стихотворений, где попеременно используются два разных редифа. Это обстоятельство приближает однорифмованный стих к многорифмованному, усложняя при этом определение редифа. Такие стихотворения можно называть двурифмными или перекрестнорифмными. В данной статье были рассмотрены примеры этих стихов.

Ключевые слова: редиф, рифма, мисра, байт, стихотворение, газель

* Ученый работает Газель Газельли и Перекрестнорифмные Стихотворения в aydemir@gazielitri.com.tr и hcelik@gazielitri.com.tr